

א. ואע"פ שלרב יוסף נחשב זה כ'מוציא', – בזה פסק רב אידי שלא כמותו.

ושיטת הריב"ם (מובא בתוס' ריש ב"מ, ד"ה וזה), שבאמת גם לרבה אין אומרים מיגו להוציא ממון, אלא שכאן יש מיגו טוב יותר, 'מיגו דאי בעי שתיק', שאין צריך טענה נוספת על השטר, רק שלא היה מודה לטענת השני 'שטרא זייפא הוא'.

ולפי"ז יש מקום לומר שזה שפסק רב אידי בקרקע לטובת המחזיק, דוקא כאן, שהוא מיגו טוב יותר, 'מיגו דאי בעי שתיק', אבל בעלמא – אין מועיל מיגו להוציא הקרקע מחזקת בעליה הראשונים, הגם שהלה יושב בה עתה – שהקרקע בחזקת בעליה עומדת. וכן משמע מדברי הרא"ש. – עפ"י בית הלוי ח"ג לג, א. ע"ש.

ב. מדברי התוס' להלן (לה: ד"ה ואי) משמע שמועיל מיגו למערער, תוך ג' שנים. ומבואר שכלפי ה'מרא קמא' נחשב כ'להחזיק'. וכן פסקו ב'תומים' (כללי מיגו, ט) וב'נתיבות' (שם ט), וכ"כ ב'פורת יוסף' להלן לה:).

– שיטת הרמב"ן ש'מיגו להוציא' – אמרינן. וכתב להוכיח כן מכמה מקומות. ופרש טעמו של רב יוסף, שמדובר שלא קיימו עדיין את השטר, וכיון שהודה שהוא מזויף, אין ב"ד נזקקים לקיימו, שהרי הוא כחרס הנשבר, וכיון שאינו מקויים, ממילא בטל ה'מגו' שהיה אומר 'שטר מעליא הוא', כי שטר שאינו מקויים אינו כלום כשהלה טוען כנגדו 'מזויף'.

(בבאר שיטת הרשב"ם בטעמו של רב יוסף – ע' ברא"ש; חדושי הגרש"ק להלן בדף לד.

וע"ע בתחילת דיני מגו להש"ך; בית הלוי ח"ג לה; חדושי הגרנ"ט קעה; חדושי העילוי ממיצ"ט נא).

'רבא בר שרשום' – לא נזכר בשני התלמודים כי אם כאן. (עפ"י בדיקה במחשב)

דף לג

'אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי, דמיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא, כי אמינא דאית לי זוזי גבייכו מהימנא' – יש לתמוה, למה לו לעשות כל זאת, לכבוש שטר המשכון עד שיאכל כשיעור חובו, יבוא לבית דין ככלות ימי המשכון, בעוד הקרקע בידו, ויטען דברים כהויתן, שיש לו חוב על היתומים. ויהא נאמן במיגו עד כדי דמי הקרקע, שהיה יכול לטעון 'לקוחה היא בידי'?

ותרץ הרמב"ן, הגם שיש לו מיגו בבואו לבית דין, ב"ד לא יודקו לתביעת חובו, שהרי אפילו יש לו עדים עמו, ידחוהו עד שיגדלו היתומים, שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין.

והביא עוד בשם הר"י הלוי ז"ל (אבן מגאש) לפרש, שאכן רבא בר שרשום מודה היה ליתומים שהקרקע שייכת להם, וכבר שלמו ימי המשכון, וטען, אעכב הקרקע בידי, שאז יש עמי 'מיגו' ואין אני בא להוציא דבר מאת היתומים, אלא אחזיק בקרקע, והם אינם יכולים להוציאה מידי, שהרי יש עמי כח נאמנות של 'מיגו'.

– מכל דברי הרמב"ן הללו משמע, שאילו היה כאן 'מיגו' טוב, היה מועיל גם לענין הפירות שיבואו לאחר מכן. והדבר שנוי במחלוקת בין הפוסקים, אם מועיל ה'מיגו' להמשיך לאכול פירות, או שמא אינו מועיל משום 'מיגו להוציא', וכל הנידון על הפירות שכבר אכל.

ואולם אפשר לחלק, שדוקא כאן, לפי שהיה עם רבא בר שרשום שטר על חובו (כמו שכתבו כמה ראשונים), לכך מועיל לו ה'מיגו' אף להוציא, ואין להוכיח למקום אחר. – ע' בכל זה בש"ך ובקצוה"ח ובנתי"מ קג, ד.

– זה שתפס הפירות בעד החוב שהיה לו, הגם ש'מטלטלי דיתמי לא משתעבדי', ועוד, הפירות שנוצרו לאחר מיתה לא נשתעבדו כלל לבע"ח – אעפ"כ הלא יש לו קנין שעבוד על הקרקע, ויכול לתפוס המטלטלין בעד אותו קנין שעבוד שיש לו בקרקע. (עפ"י נתיבות המשפט קיב, ה. וע"ע ש"ך קצוה"ח ובנתי"מ קי, ב).

(ע"ב) 'אמר רב חסדא: מה לו לשקר... אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא, מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן' – יש לשאול, מה בא מעשה זה ללמדנו, הלא כבר נחלקו בדבר לעיל (לא). רבה ואביי. ואם לומר שרב חסדא סובר כרבה ורבא כאביי, היה לו לומר זאת לעיל 'וכן אמר רב חסדא...!'.
 ויש לומר שבמעשה זה נשאר הדין כן, שלא כלעיל, שחזר וטען 'אין, דאהבתך היא וזבנתה מינך'. והיה מקום לומר שבכגון זה נפתח לו אנחנו פתח, לומר שמא כך כוונתך, קמ"ל שהדין נשאר כך ואין פותחין לו, כיון שהוא עצמו לא טען ואין כאן משום 'פתח פיך לאלם'. (תורי"ד)

'אם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן, לאו מי אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי – מהימן, אלמא לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה' – התוס' הקשו מדוע צריך טעם של 'לא חציף אינש...'. כראיה על כך שהם שלו, והלא כל אדם המוחזק במטלטלין (אם אינם עשויים להשאיל ולהשכיר), נאמן שהם שלו, (משום שהוא תפוס בהם, כי חזקה מה שתחת יד אדם – שלו הוא)?
 ותרצו, שצריך טעם זה כאשר ליקט את הפירות והניחם במקום אחר.
 ועדיין יש מקום שאלה, הלא אם יש עדים שליטתם והיו אצלו שעה אחת, שוב חזקה שהם שלו, ומדוע יש צורך שעכשיו, כשאנו דנים על הדבר, יהיו הפירות ברשותו? – מכאן הוכיח הגרנ"ט (קסו; קעט) שענין חזקה זו אינה חזקת אומדנא ובירור אלא שהיא יוצרת ספק בלבד, ומערערת את חזקת הבעלים הראשונים, ושוב ממילא נשאר החפץ אצל המוחזק בו, כבכל ספק ממון. ולכך, כל שאינו מוחזק עתה, אין כאן תפיסה ומוחזקות. (ע' בחדושי הגר"ח (סטנסיל) להלן לד – בסוגית נסכא דר' אבא, שנראה שהבין חזקה זו כחזקת אומדנא. וכן נראה מכמה אחרונים).

יש שהקשו על יסוד זה, ויש שחלקו עליו ופרשו חזקה זו בדרכים אחרות – ע' שעורי ר' שמואל (ב"מ כח – עמ' רחצ ואילך); בית ישי – מה – הערה ו. וצ"ח שם לחת"ס אה"ע פ שכתב שחזקה זו אינה אלא ספק. ותמה שם על דבריו. וכן צ"ח לשיטת האור שמח (מלוה ב,ו) בבאור חזקה זו. ולדברי הקובץ שעורים – ח"ב ט. וע"ע בשיטות האחרונים בספר 'בגדי שש' – ב"ב, ב; ברכת אברהם לו.

וב'נתיבות המשפט' (קלו, א ב) הבין את תירוץ התוס' בדרך אחרת – שצריך לטעם ד'לא חציף...'. לאופן שהפירות ברשותו של בעל השדה, והלה אינו מוחזק בהם כל עיקר. ובעיקר קושית התוס', תרץ הריצב"א (מובא בהגהות מיימוניות – טוען ט) שצריכים לטעם זה באופן שידוע שנכנס לרשות חברו ונטל שלא מידיעתו, שודאי אין כאן חזקה מה שתחת יד אדם – שלו. (וע' בקצוה"ח ר"ס קלו. ובחדושי הגרנ"ט (קעט) כתב ששיטת התוס', שלא תרצו כן, לפי שסוברים שחזקה מה שתחת"י אדם שלו הוא, קיימת גם כאשר ראינוהו שלקח פירות שלא מידיעת הבעלים, ורק אם ראינוהו חוסף חייב להחזיר).

דף לד

'... מתוך שאינו יכול לישבע משלם' – שיטת הריב"ם והרמב"ן שאף על פי שיש כאן 'מיגו' טוב, אם ישבע כדבריו שתפס את שלו, שהרי היה יכול לטעון 'לא חטפתי' ולהשבע – אעפ"כ חייב לשלם, כי כן הוא הדין שכשיש עד אחד כנגדו – או נשבע או משלם, ואין מועיל לו 'מיגו'.
 ובאור הדבר, שזה שהצריכה תורה להשבע כנגד העד, אינו ענין של בירור ונאמנות בלבד, אלא שגורה תורה שהשבעה נצרכת להכחיש את העד, וכל שלא הכחישו על ידי השבעה, הרי הוא כשנים. ואנו דנים כמו שיש כאן עדות ברורה שחטף. (ע' שערי ישר ז,ב. וכעין דבריו בזכר יצחק ח"א יב,ב. וע"ע שו"ת אחיעזר ח"א כד,א).

- א. רבה הורה לטובת המחזיק, משום 'מה לי לשקר', שהיה יכול לטעון שהשטר אמתי, (ומדובר שהוא מקיים כבר, או שבידו לקיימו. פוסקים). ורב יוסף חלק, כיון שכל כחו בקרקע זו על סמך השטר, והרי אותו שטר אינו כלום. ופסק רב אידי בר אבין בזה כרבה. (לרשב"ם – מפני הספק אם הלכה כרבה או כרב יוסף, ולר"י בתוס' – הכריע בקרקע כרבה, שאומרים 'מיגו' באופן זה, להחזיק הקרקע בידו. יש אומרים שבטענת 'מזויף' ממש, גם רבה מודה שהדין עם המערער. וכאן מדובר בשטר אמנה וכדומה. והרשב"ם דחה שיטה זו. וכן דעת הפוסקים – קמו, כה. רוב הפוסקים סוברים שמדובר שלא החזיק בקרקע ג' שנים).
- ב. גם בזה נחלקו רבה ורב יוסף כנ"ל, וכאן פסק רב אידי כרב יוסף, שאין להוציא ממונו על סמך שטר שאינו כלום. (והמיגו – סובר רב יוסף – אינו מיגו טוב, או מפני שנחשב כמיגו במקום עדים (רשב"ם), או משום שאין אומרים מיגו כשהוא בנוי על כך שהוצרך לשקר תחילה, או במקום שהוא טוען וחוזר וטוען (ר"י), או משום שמיגו להוציא לא אמרינן (ריב"ם), או משום שמדובר שהשטר אינו מקיים, וב"ד לא מקיימים אותו, שהרי הוא חספא בעלמא, וכיון שאינו מקיים, אין לו 'מיגו' – רמב"ן). (הלכה כרב אידי, ונשבע הלוה שבועת היסת, ונפטר. פג, ד).
- ג. רב אידי בר אבין הסתפק בדבר, (שאינו דומה ממש לדלעיל, לפי שכאן השטר אמתי, אלא שנפרע ושוב החזרו המעות לפורע), ואביי אמר שתלוי הדבר במחלוקת רבה ורב יוסף, וכיון שהלכה כרב יוסף בחוב, אינו גובה, שהרי שטר שנפרע בו – כבר בטל כחו. ואולם, אם החזיר אותן מעות מפני שאינן טובות כל הצורך, עדיין כחו של השטר בעינו, וגובה. (והוא הדין בכל מלוה ולוה, ולא דוקא ערב. וכן הלכה – נו, ב).

דף לג

- ט. המוחזק בקרקע של יתומים, שקיבלה במשכון מאביהם – האם נאמן לטעון, חוב נוסף היה לי על אביהם ואחזיקנה עד שאשתלם מפירותיה כשיעור חובי?
- אם לא היה ידוע שנטל קרקע זו בתורת משכון מאביהם, נאמן ללא שבועה במיגו, שהיה יכול לכבוש שטר המשכון ולטעון 'לקוחה היא בידי', אבל אם יש קול שקרקע זו שייכת ליתומים ואינה אלא ממושכנת בידו, (או אף אם רק ידוע שכשירד לתוכה מלכתחילה, בתורת משכון ירד. תוס'. וכ"כ הרי"ד כאן ולהלן לה: ואולם ע"ש בנמו"י מהרי"ף ור"י אבן מגאש, ועוד – שיטה אחרת) – אינו נאמן, וצריך להחזירה ליתומים ולהפרע מהם כשיגדלו, בשבועה. (וכתבו התוס', שלדעת רב פפא, לעולם אינו נפרע מנכסי יתומים, אפילו האמת כדבריו, לפי שאינם בני מצוה, אלא שאין הלכה כדבריו. ויש לדייק מדברי הרשב"ם להלן (קעד. ד"ה פריעת) שחולק. וצ"ע).
- ס. א. מי שמת והניח קרקע, ושני אנשים טוענים עליה, זה אומר אני הקרוב הראוי לירש, וזה אומר אני הוא – מה הדין?
- ב. הביא אחד מהם עדים שהוא קרוב (אך אינם יודעים אם הוא קרוב יותר מהשני אם לאו) – מה הדין?
- א. כיון שאין אחד מהם מוחזק, והדבר ספק, דנים 'כל דאלים גבר'.
- ב. כיון שזה ודאי קרוב, והשני – ספק, הרי אין ספק מוציא מידי ודאי, ואפילו השני גבר מקודם והחזיק – מוציאין ממנו ונותנים לזה.
- (ויש אומרים, אפילו אם יודעים שגם השני הוא קרוב, אלא שהאחד ידוע יחס קרבתו אל המת, והשני לא ידוע

– הרי זה נידון כודאי וספק, וכנ"ל – כן פירש בשו"ת אור לציון (סוף ח"א) בהסבר הגרסא 'דאיהו קריב טפי' עתוס'. ונ' שאין זה מוכרח, שי"ל הכוונה 'טפי' מכל אחד אחר שהעדים מכירים). והפירות שאכל מאז ועד עתה – חייב לשלמם. ואם אין עדים שאכל, ורק מפיו אנו יודעים זאת, והוא הלא טוען שהקרקע שלו – לפי פירוש התוס', בזה נחלקו רב חסדא כנגד אביי ורבא (ורב אידי בר אבין), האם מוציאים ממנו את הפירות אם לאו (שאפשר שאין לומר כאן 'מגו', כיון שהקרקע יוצאת מתחת ידו, שוב אין טענתו מתקבלת לגמרי, גם לגבי הפירות). ולדעת כמה ראשונים (רמב"ן, נמו"י ועוד. וכ"פ הש"ך ועוד פוסקים, ודלא כהסמ"ע. – ע' חו"מ קלט, ד) מחלוקתם רק כשטוען ספק, אבל אם טוען ברי נאמן ב'מגו'. (כן מתפרשת הסוגיא לגרסת ר"ח ועוד, והרשב"ם פרש שמדובר בהודאת בעל דין).

סא. מי שיש לו עדים שמחזיק בקרקע שנתיים ימים, והמערער טוען גזולה היא מעמי – מה דין הפירות שאכל המחזיק?

אם טען שקנה את הקרקע – חוזרת הקרקע למערער וכל הפירות שאכל חוזרים גם הם. וכתב הרשב"ם, שאם אין עדים על אכילתו, אין הפירות חוזרים, שהיה יכול להכחיש אכילתו, (שהיה יכול לטעון על אכילה מועטת, המספיקה ליצור חזקה. ערשב"ם). ויישבע המחזיק שאינו חייב לו כלום מהפירות שאכל, וייפטר. (חו"מ קמה, ד). ויש חולקים (תוס'). ואם מלכחילה לא טען אלא שירד לפירות, נאמן על כל הפירות שאכל, שאין אדם צוץ לאכול פירות משדה חברו, ואין כנגדו טענת 'אחוי שטרך', כי אין עושין שטר על כך. (ונשבע היסת ונפטר. קלו, א).

דף לד

סב. מה הדין במקרים הבאים:

- א. עדים המעידים על פלוני שחטף חפץ מחברו, והוא טוען: אמנם חטפתי, אך שלי הוא.
- ב. חטף מחברו, ואין עדים בדבר, והוא מודה שחטף, וטוען 'שלי חטפתי'.
- ג. עד אחד המעיד שחטף, והוא מודה בדבר וטוען 'שלי חטפתי'.

- א. אינו נאמן, ודינו כגזולן ומחויב בהשבה. (ודנו באחרונים אם הוא פסול לעדות).
- (ואם יכול היה לומר 'החזרתי' כתב הרמב"ן וש"פ שנאמן במיגו. ויש חולקין).
- ב. נאמן במיגו, שיה יכול לטעון 'להד"ם'.
- ג. ר' אבא אמר שחייב לשלם מתוך שמחויב שבועה ואינו יכול לישבע. (ורב ושמואל (בשבועות מז) חולקים. והלכה כרבי אבא. רשב"ם תוס' וש"פ).

סג. המחזיק בקרקע, ובא מערער וטוען: גזולה היא בידך ו...

- א. ...עד אחד מעיד שהחזיק הלה בקרקע ג' שנים ואכל פירותיה.
- ב. ...עד אחד מעיד שהחזיק הלה בקרקע ב' שנים ואכל פירותיה.

– מה דין הקרקע והפירות?

- א. הסיקו בגמרא שאע"פ שהקרקע חוזרת לבעליה הראשונים, אינו מחזיר את הפירות, שאם אתה מקבל את דברי העד – הלא החזיק ג' שנים והכל שלו.
- ב. אביי דימה זאת לדינו של ר' אבא שאמר 'מתוך שאינו יכול לישבע – משלם'. והלכך משלם דמי פירות שנתיים ימים שאכלם. (הרשב"ם כתב כגון שהעד מעיד שלא אכל כי אם שנתיים ולא יותר. ואולם בפוסקים משמע שבכל אופן הדין כן. וצ"ע).